Ulkoministeriö NEUVOSTORAPORTTI UM2020-01392

POL-30 Wong Hämäläinen Anna-Mari(UM), Castrén Matias(UM)

08.12.2020

Asia
Ulkoasiainneuvosto 7.12.2020

Kokous
Ulkoasiainneuvosto 07.12.2020

Kokouksen pääaiheina olivat transatlanttiset suhteet ja strateginen autonomia. Ajankohtaisissa asioissa olivat esillä Georgia, Turkki, Venezuela, Valko-Venäjä, Etiopia ja ihmisoikeudet. Lisäksi mainittiin EU-LAC-ulkoministerikokous ja mahdollinen muuttoliikkeen ulkoista ulottuvuutta käsittelevä ulkoministerien ja sisäministerien kokous.

Georgian tilanteeseen haetaan edelleen ratkaisua. Hallitus ja oppositio jatkavat keskusteluja, joiden tuloksia odotetaan. Pääkeskustelu Turkista käydään loppuviikon Eurooppa-neuvostossa. Venezuelan osalta keskustelun pääpaino oli EU:n lausunnossa ja suhtautumisessa oppositiojohtaja Guaidoon. Esitettiin tyytyväisyys EU:n ihmisoikeuspakoteregiimin hyväksymiseen, ja sen toimeenpanoa peräänkuulutettiin. Valko-Venäjän osalta keskusteltiin tilanteesta, ml. lisäpakotteet, ja Etiopian osalta Tigrayn konfliktista ja sen alueellisista vaikutuksista.

Keskustelussa transatlanttisista suhteista pidettiin USA:n hallinnon vaihtumista hyvänä tilaisuutena puhaltaa uutta henkeä mannerten välisiin suhteisiin. Samoin monenvälisen yhteistyön nähtiin saavan uutta virtaa USA:n paluusta kansainvälisiin järjestöihin. Covid-19 ja ilmasto tuotiin esiin, samoin EU-Nato-yhteistyö ja kauppasuhteet. Kokouksessa hyväksyttiin neuvoston päätelmät transatlanttisista suhteista.

Toinen pääaihe oli strateginen autonomia. Todettiin, että strateginen autonomia heijastaa myös laajempaa tilannetta, johon liittyvät Kiina, Covid-19 ja transatlanttiset suhteet. Keskustelua ei tule rajoittaa puolustukseen, vaan esim. digitalisaatio, tekoäly ja avaruus ovat kaikki relevantteja. Myös avoimen strategisen autonomian laajempaa merkitystä liittyen kauppaan ja talouteen korostettiin.

Muissa asioissa Hongkongin osalta todettiin tilanne ja että heinäkuun päätelmissä listattuja toimia jatketaan. Tuotiin esille, että poliittinen yhteisymmärrys Post Cotonou -sopimustekstistä AKT-maiden kanssa on saavutettu. Kuultiin Etyjin ministerikokouksesta 3.-4.12.2020.

1. Ajankohtaiset aiheet

Georgia

Vaihdettiin näkemyksiä Georgian vaaleista. Todettiin, että tilanne on edelleen jakautunut. Oppositio vaatii uusia vaaleja. Keskustelut jatkuvat, tuloksia odotetaan. EU-delegaatio osallistuu keskustelujen fasilitointiin. Demokraattisia ponnisteluja ja ODIHR:in työtä tulee kunnioittaa, ja valittujen kansanedustajien tulee ottaa paikkansa vastaan. Odotetaan yhteistyötä uuden hallituksen kanssa. Tuotiin esille, että Georgian vallanpitäjien kanssa tehdään yhteistyötä, boikotit tulee välttää. Kuultiin EU:n lisänneen Covid-tukea Georgialle: siihen on allokoitu yhteensä 183 milj. euroa, joista 75 milj. euroa on jo maksettu.

Turkki

Todettiin, että Eurooppa-neuvosto keskustelee Turkista loppuviikosta ja tekee päätökset jatkotoimista. Turkin kanssa on käyty vuoropuhelua ja tilanteen liennyttämiseen tähtääviä keskusteluja tulee jatkaa. Joistain Turkin oikeansuuntaisista lausunnoista ja rakentavista toimista huolimatta kokonaiskuvassa suunta on päinvastainen. Turkilta peräänkuulutettiin de-eskalaatiota ja provokaatioiden loppumista, ja Kreikalle ja Kyprokselle ilmaistiin tukea. Viitattiin lokakuun Eurooppa-neuvoston linjauksiin sekä mahdollisiin lisätoimiin. Nostettiin esille Turkin huolestuttava ihmisoikeus- ja oikeusvaltiotilanne. **Suomen** puheenvuorossa todettiin tilanteen heikentyneen sitten lokakuun Eurooppa-neuvoston, eivätkä annetut päätelmät ole kääntäneet kehityksen suuntaa. Turkilta peräänkuulutettiin de-eskalaatiota ja provokaatioiden loppumista. Suomi totesi, että EU:n tulee toimia päättäväisesti, jos Turkin provokaatiot jatkuvat sekä korosti USA-yhteistyön tärkeyttä Turkki-kysymyksessä.

Venezuela

Arvioitiin, että 6.12. järjestetyt vaalit eivät olleet vapaat, reilut tai demokraattiset, eivätkä EU:n välitysyritykset ole tuottaneet tulosta. Vaalien osallistumisprosentti oli hyvin matala, matalampi kuin aikaisemmissa vaaleissa. Keskeinen kysymys on EU:n suhtautuminen väistyvään parlamenttiin ja Juan Guaidoon. Todettiin, että EU:n yhtenäisyys ja konsultaatiot alueellisten kumppaneiden kanssa ovat tarpeen. Neuvoston päätelmät Venezuelasta on tarkoitus antaa tammikuussa. ja sitä varten tulee kutsua koolle kontaktiryhmä. Todettiin kokouksen yhteydessä annettu EU:n lausunto Venezuelan vaaleista.

Ihmisoikeudet

Esitettiin tyytyväisyys ihmisoikeuspakoteregiimin hyväksymiseen. Uutta regiimiä pidettiin historiallisena saavutuksena, ja sen katsottiin asettavan standardeja ja vahvistavan EU:n asemaa ihmisoikeustoimijana. Muistutettiin, että kyseessä on vain yksi väline EU:n ihmisoikeustyökalupakissa, ja myös regiimin toimeenpanon tärkeyttä korostettiin. Ihmisoikeuspakoteregiimin käsittely jatkuu vuoden 2021 ensimmäisellä puoliskolla. **Suomi** korosti tukea ympäristöihmisoikeuspuolustajille ja mainitsi hiljattaiset esimerkit EU:n ihmisoikeustoimien tehosta Egyptistä, jossa vapautettiin kolme ihmisoikeuspuolustajaa, sekä Eritreasta, jossa vapautettiin 38 Jehovan todistajaa.

Valko-Venäjä

Valko-Venäjään kohdistuvia lisäpakotteita tuettiin ja todettiin, että niiden pitää kohdistua hallitusta lähellä oleviin yksilöihin ja yhteisöihin. Korostettiin pakotteiden nopeaa hyväksymistä. Todettiin, että lisäpakotteita valmistellaan työryhmätasolla. Nostettiin esiin tuki kansalaisyhteiskunnalle sekä taloudellisen tukipaketin valmistelu lokakuun Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti. Todettiin komission Valko-Venäjä-tuen uudelleenkohdentaminen.

Etiopia

Todettiin Etiopian ja Tigrayn alueen tilanne ja sen epävakauttava alueellinen vaikutus. Painotettiin tarvetta lopettaa taistelut ja suojella siviiliväestöä. Arvioitiin, että etnisiä puhdistuksia tapahtuu, eikä Sudanissa olevia pakolaisia voi palauttaa ilman takeita turvallisuudesta. YK-järjestöjä tulee tukea. **Suomi** totesi, että Tigrayssa on etnisen konfliktin elementtejä. Humanitaaristen järjestöjen pääsy alueelle ei toteudu täysin, ja se pitää taata.

Muut aiheet

Kuultiin Saksan 14.12. isännöimästä EU:n sekä Latinalaisen Amerikan ja Karibian maiden virtuaalisesta ulkoministerikokouksesta. Esillä ovat muun muassa Mercosur-sopimus sekä Kiinan lisääntyvä läsnäolo Latinalaisessa Amerikassa.

Osoitettiin lisäksi huolta Moldovan viimeaikaisista tapahtumista, kuultiin 2.12. järjestetystä Libanon-konferenssista sekä nostettiin esille muuttoliikkeen ulkoinen ulottuvuus ml. Afrikan Atlantin puoleisen rannikon ja Kanarian saarten tapahtumat. Komissaarit Varhelyi ja Johansson vierailivat Marokossa viime viikolla. Valmistellaan ulkoministerien ja sisäministerien yhteistapaamista muuttoliikkeen ulkoisesta ulottuvuudesta.

2. Transatlanttiset suhteet

Todettiin neuvoston päätelmien antavan hyvän yleiskuvan transatlanttisista suhteista ja erityisesti niiden vahvistamisesta ja uudelleen suuntaamisesta. USA oli saatava sitoutumaan kansainväliseen yhteistyöhön, mistä onkin jo lupaavia merkkejä ilmastokysymyksissä. Toisissa, kuten suhtautumisessa Kiinaan tai Iranin ydinsopimukseen (JCPOA) yhteisymmärryksen löytäminen voi olla vaikeampaa. Ihmisoikeudet, demokratia ja globaalit terveyskysymykset kaipaavat niin ikään USA:n huomiota. USA odottaa EU:n ottavan enemmän vastuuta ja tässä mielessä strategisen autonomian kehittäminen käy käsi kädessä transatlanttisen suhteen kanssa. Ne ovat kolikon vastakkaiset puolet ja turvallisuuteen liittyvä kehittyminen tapahtuu NATO:n toimintaa täydentäen.

Kiina todettiin Bidenin ulkopolitiikan suurimpana haasteena. EU ja USA voivat kehittää yhteisiä lähestymistapoja, mutta USA:n olisi hyväksyttävä, ettei EU luovu sektorikohtaisesta (*differentiated*) lähestymistavastaan Kiinaan. Sama koskee Venäjää. Iranin ydinsopimuksen täytäntöönpanoon tarvitaan USA:ta ja siksi sen kanssa on keskusteltava myös Iranista. Taakanjakoon liittyen EU:n prioriteetteja tulisivat olla alueelliset kriisit kuten Sahel, Syyria ja Länsi-Balkan. Samoin tulisi välttää äkillisiä joukkojen poisvetoja Afganistanista, Syyriasta ja Irakista. USA on saatavissa takaisin kansainvälisiin järjestöihin kuten WTO, WHO ja YK.

Kauppa nähtiin olevan yksi prioriteeteista USA:n kanssa, erityisesti sääntöpohjaisen monenvälisen kauppajärjestelmän säilyttäminen ja uudistaminen, mukaan lukien WTO. Samalla olisi huolehdittava entisten kauppakiistojen ratkaisemisesta. Olisi pyrittävä kohdistettuun multilateralismiin kuten kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen, EU:n tulisi tukea Bidenin ajatusta demokratiahuippukokouksesta, johon osallistuisivat samanmieliset maat ympäri maailmaa.

Pristina-Belgrad vuoropuhelun ja näiden välisen sopimuksen aikaansaamisen nykyisen komission toimikauden aikana sekä Bosnia-Hertsegovinan perustuslain uudistamisen katsottiin voivan edistyä, jos USA saadaan mukaan ponnistuksiin. Itäisen kumppanuuden alueella Valko-Venäjällä, Vuoristo-Karabahissa ja Georgiassa USA voi auttaa viemällä oikeanlaista viestiä osapuolille. Samoin USA:n panosta tarvitaan Ukrainan uudistusten läpiviennissä koskien mm. oikeusvaltiota, korruption vastaista taistelua ja IMF:n ohjelmien täytäntöönpanoa. Lähi-idän rauhanprosessia voidaan tukea

koordinoimalla EU:n ja USA:n toimia kahden valtion ratkaisuun pääsemiseksi. Samoin Egyptissä USA:n toimet voisivat vaikuttaa myönteisesti. Todettiin, että seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksissa toivotaan USA:n panosta. Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) toiminnan turvaamista ja USA:n siihen kohdistamien pakotteiden poistamista pidettiin tärkeänä.

Kokouksessa hyväksyttiin neuvoston päätelmät transatlanttisista suhteista.

Suomi piti transatlanttisten suhteiden vakaana perustana demokratiaa, oikeusvaltiota ja ihmisoikeuksia. Seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksissa EU tarvitsee USA:n tukea globaalisti. Prioriteetteja ovat ensinnäkin Covid-19 ja terveysturvallisuus. USA olisi saatava palaamaan WHO:hon ja muihin alan järjestöihin. Toiseksi Iranin ydinsopimuksen suhteen Biden on ollut toistaiseksi hiljaa. EU:n tulisi välittää vahva viesti tarpeesta saada USA jälleen mukaan. Rauhan ja turvallisuuden alalla EU:n ja USA:n tulisi tehdä yhteistyötä Lähi-idän rauhanprosessin ja kahden valtion ratkaisun läpiviemiseksi. Länsi-Balkanilla tulisi vastaavasti turvata Kosovo-Belgrad –vuoropuhelun saavutukset. Ilmastokysymykset ovat maailmanlaajuisesti tärkeitä ja niissä EU:n ja USA:n olisi tehtävä tiivistä yhteistyötä. Arktinen politiikka on tärkeää sekä EU:lle että USA:lle. Tässä mielessä EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikat voisivat olla hyvä työkalu.

3. Strateginen autonomia

Todettiin, ettei strateginen autonomia ole uusi termi tai asia. Se on mainittu unionin eri asiakirjoissa aika ajoin viimeisen kuuden vuoden aikana. Katsottiin tärkeäksi pohtia kuinka tulisi hyödyntää euroa, kauppaa ja rahavirtoja. Naton suhteen vallitsee yhteisymmärrys siitä, että vahvempi EU on Natolle parempi kumppani. Keskustelu strategisesta autonomiasta heijastaa laajempaa tilannetta, johon liittyvät Kiina, Covid-19 ja US-suhteet.

Keskustelua ei tule rajoittaa puolustukseen, vaan esimerkiksi digitalisaatio, tekoäly ja avaruus ovat kaikki relevantteja. EU:n oikeanlainen strateginen autonomia parantaa transatlanttista suhdetta. Kyse on siitä, mitä haluamme EU:n olevan ja mitä haluamme EU:n tekevän globaalisti. Mitä instrumentteja tarvitsemme voidaksemme toimia paremmin? Jotkut puhuvat ”suvereniteetista”, kuten taloudellinen tai digitaalinen suvereniteetti.

Viitattiin komission loppukevään elpymisvälineeseen ja että tämä osaltaan kuvastaa strategista autonomiaa. Sen sisältö on hyvä malli ”avoimesta strategisesta autonomiasta”. Avoimuus ja vapaa kauppa on tärkeä periaate, koska taloudellisen toiminnan painopiste siirtyy pois Euroopasta; toki omien etujen suojelu myös tärkeätä. Avoin strateginen autonomia ei merkitse protektionismia eikä autarkiaa. WTO-reformi, digitalisaatioon tai terveyteen liittyvät asiat ovat esimerkkejä toiminta-aloista. Kaikki, mitä ulkoasiainneuvosto ja neuvosto tekevät strategisessa autonomiassa UTP-kysymyksissä, tukee EU:n asiaan liittyviä laajempia tavoitteita.

Eräissä puheenvuoroissa nostettiin esiin päätöksenteon tehokkuus ja tarve määräenemmistöpäätöksiin. Esitettiin European Resilience Initiative -aloitteen lanseeraamista pandemian seurauksena; liiallinen riippuvuus on pahasta, toimitusketjuja tulisi monipuolistaa, tiettyjä tuotteita on ryhdyttävä varastoimaan. Esitettiin turvallisuus- ja puolustusyhteistyön strategisen arvioinnin, nk. strategisen kompassin käsittelyä ulkoasiainneuvostossa.

Suomi korosti puheenvuorossaan myönteistä narratiivia. Sekä EU:n tekojen, että puheiden tulee osoittaa, että strateginen autonomia tarkoittaa vastuunkantoa ja EU:n etujen määrätietoista edistämistä, ei kumppanuuksista vetäytymistä. Vahvat kumppanuudet ovat EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyön kehittämisen keskiössä. EU:n intressien, riskien ja riippuvuuksien kartoittaminen auttaa meitä olemaan strategisempia. EU:n toiminnan lähtökohtana on yhteistyö ja koordinaatio, mutta sillä on tarvittaessa oltava myös kyky ja strateginen velvollisuus toimia yksin. Meillä on oltava

enemmän kykyjä vaikuttaa EU:n turvallisuuteen samoin kuin turvallisuuteen unionin ulkopuolella. Huoltovarmuuden turvaaminen kriittisillä aloilla, kuten terveydenhuollon tarvikkeiden osalta, on osa laajaa turvallisuusajattelua. Turvallisuuden ja puolustuksen alalla EU:n itsenäistä toimintakykyä edistetään parhaiten yhteisten aloitteiden, kuten strategisen kompassin tehokkaalla toimeenpanolla. Suomi tuki ajatusta, että myös ulkoministerit keskustelevat strategisesta kompassista. Paremmat eurooppalaiset suorituskyvyt vahvistavat myös kumppanuuttamme Naton ja Yhdysvaltojen kanssa; EU:n turvallisuuden ja puolustuksen aloitteet hyödyttävät myös Natoa. Nato säilyy jäsentensä kollektiivisen puolustuksen perustana. On tärkeää vahvistaa EU:n asemaa teknologisen kehityksen suuntaa määräävien normien ja standardien määrittelyssä. Tämä edellyttää panostusta tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan, erityisesti kriittisten teknologioiden osalta. Euroopan tulee säilyttää avoimuus kansainväliselle kaupalle ja investoinneille samalla kun vahvistetaan talouden sietokykyä ja vastataan epäreiluihin kauppakäytäntöihin. Vaikutusvalta edellyttää tehokasta päätöksentekoa. Määräenemmistöpäätösten käyttö eräillä YUTP:n osa-alueilla on osa tätä.

4. Muut asiat

Hongkongin osalta käytiin läpi heinäkuun päätelmissä listattujen toimenpiteiden toteutusta. Todettiin, että heinäkuussa päätettyjä toimia jatketaan. Todettiin, että EU pyrkii edelleen puolustamaan perusoikeuksia. Kahdenvälisten luovutussopimusten katkaisu, jonka muutama jäsenmaa teki, on ollut näkyvin toimista. Vientivalvontatoimia on toteutettu yhdessä samanmielisten maiden kanssa. Hongkongissa käynnissä olevia oikeusjuttuja tarkkaillaan. Neuvotteluja uusista sopimuksista Hongkongin kanssa ei ole aloitettu. Yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa pidetään yllä. Tiede- ja teknologiayhteistyötä vahvistetaan.

Kuultiin Post Cotonou -sopimuksesta saavutetusta sovusta 79 Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maan (AKT) kanssa seuraavaksi 20 vuodeksi. Tekstissä ovat mukana ihmisoikeudet, demokratia, hyvä hallinto, rauha ja turvallisuus, muuttoliikkeet, seksuaali- ja lisääntymisterveys. Ilmasto ja kestävä kehitys ovat keskiössä. Myös pakolaisuus ja siirtolaisuus kuuluvat pakettiin. Palautuksista on sovittu vahva sitova kehys siltä varalta, että jokin AKT-maa ei noudata sopimusta.

Nostettiin esiin Etyjin ministerikokous tuloksineen. Onniteltiin ulkosuhdehallinnon pääsihteeri Helga Schmidia tämän uudesta tehtävästä Etyjin pääsihteerinä.

Hyväksyttiin päätelmät rauhanvälityksestä, Libanonista ja siviilikriisinhallinnan kehittämisestä.

Suomen edustajat
Ulkoministeri Haavisto ja virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat
-

Liitteet

Viite

Asiasanat	Etiopia, Georgia, ihmisoikeudet, Transatlanttiset suhteet, Turkki, UAN Ulkoasiainneuvosto, Venezuela, YUTP, Valko-Venäjä
Hoitaa	**UM**
Tiedoksi	EUE, LVM, OKM, OM, PE, PLM, SM, STM, TEM, TPK, TULLI, VM, VNK, YM